

گفت‌وگویی با آقای وهاب حاجی قدیرخان اولی مترجم قرآن کریم به زبان قزاقی

• اشاره

قرآن کریم تاکنون چندین بار به زبان قزاقی ترجمه شده که جدیدترین آنها ترجمه‌ای است که توسط آقای وهاب حاجی قدیرخان اولی، اهل قزاقستان، انجام یافته است. برای اطلاع از این ترجمه و چگونگی آن، و نیز آگاهی از ترجمه‌های دیگری که از قرآن کریم به این زبان انجام شده است، گفت‌وگویی با ایشان ترتیب داده‌ایم که متن آن را در زیر می‌خوانید.

ترجمان وحی

لطفاً مختصری درباره زندگی و تحصیلات خود توضیح دهید.

من وهاب حاجی قدیرخان اولی، نویسنده، خبرنگار، اسلام‌شناس و مترجم قرآن، در سال ۱۹۳۲ در ناحیه زایسان استان قزاقستان شرقی متولد شدم. در فاصله سالهای ۱۹۳۳-۱۹۵۵ در ترکستان شرقی یعنی جمهوری خلق چین زندگی می‌کردم. پدرم آقای قدیرخان مغزی اولی، در اوایل قرن گذشته، نزد یک مبلغ عرب به نام سید مصطفی آموزش دینی دیده بود. من هم نخست نزد پدرم و بعداً سه سال نزد ملای محل درس خواندم و تجوید قرآن، تفسیر و خط عربی را یاد گرفتم، پس از آن به کار ترجمه و تدریس پرداختم. در سال ۱۹۵۵ به قزاقستان برگشتم و مدرک تخصصی خبرنگاری را دریافت کردم. مدت ۴۳ سال در مطبوعات قزاق کار می‌کردم و سمتهای سردبیری رادیو قزاقی، ریاست بخش روزنامه سوسیالیستیک قزاقستان (یگمن قزاقستان کنونی)، و در فاصله سالهای ۱۹۸۶-۱۹۹۶ سردبیری

روزنامه شالفار را که به خط عربی (قزاقی) است عهده‌دار بودم. مؤلف دهها کتاب هستم و تاکنون چند کتاب را از زبانهای روسی و ترکی ترجمه کرده‌ام. سه بار برنده جایزه اتحادیه خبرنگاران قزاقستان شدم.

قرآن چند ترجمه به زبان قزاقی دارد؟

تا سال ۱۹۹۰ در قزاقستان هیچ ترجمه‌ای به زبان قزاقی وجود نداشت. می‌گویند قبلاً یک ترجمه به زبان قزاقی متعلق به عبدالرحمن حاجی بای یوسف اولی موجود بوده که در زمان اقامت وی در چین، حکومت آن کشور در سال ۱۹۴۰ ایشان را بازداشت نموده و آن قرآن را نابود کرده است. در سال ۱۹۸۸ ترجمه خلیفه آلتای در ترکیه، و در سال ۱۹۹۰ ترجمه عزیز ایت اولی در ارومچی به چاپ رسید. در سال ۱۹۹۱ ترجمه معانی قرآن کریم که من آن را انجام داده بودم، با تیراژ بالا منتشر شد، و ترجمه مجدد من در سال ۲۰۰۲ به عنوان هدیه‌ای از سوی آقای نورسلطان نظربایف، رئیس جمهوری انتشار یافت و میان مسلمانان به طور رایگان توزیع گردید.

در مورد ترجمه خود و انگیزه اقدام به آن توضیحی کوتاه ارائه دهید.

قزاقها ۱۲ قرن است که اسلام را پذیرفته‌اند، ولی جای تأسف است که هنوز هم نمی‌توانند قرآن و مفاهیم آن را به زبان خود مطالعه کنند. البته این از نادانی و ناآگاهی قزاقها نیست. قزاقهایی که دانشمندانی بزرگ مانند ابونصر فارابی، خواجه احمد یسوی، آبابی و شاه کریم را در میان خود پرورش داده‌اند از آموختن زبان عربی ناتوان نبوده‌اند، بلکه این شیوه زندگی آنان بوده که هرگونه امکاناتی را در زمینه تحقیقات علمی و انتشارات از آنان سلب کرده است. در قرن بیستم وقتی قزاقها شیوه زندگی خود را از عشایری به شهرنشینی تبدیل کردند، سیاست «سرخ تبار» ستمگر دین را «افیون» اعلام کرد. البته ایمان مردم در اعماق قلبشان باقی ماند، تا اینکه قزاقستان به استقلال خود دست یافت و من وظیفه خود دانستم که مردم تشنه معنویت و روحانیت قزاقستان را سیراب کنم.

ترجمه شما چه مدت طول کشید؟

گفت و گویی با آقای وهاب حاجی قدیرخان... ۱۳۱ □

ترجمه نخست در سال ۱۹۹۱ طی یک سال انجام گرفت و منتشر شد. در مورد آن هیچ انتقادی به دست من نرسید، ولی به علت شتابی که در آن صورت گرفت، اشتباهات و اغلاط فراوانی در آن راه یافت. لذا درصدد برآمدم آن را با ترجمه‌های دیگر مقایسه و تطبیق کنم، و سرانجام با مشورت اداره دینی مسلمانان قزاقستان، در دو سال اخیر کار اصلاح آن را بر عهده گرفتم.

درباره روش ترجمه خود و منابع مورد استفاده آن توضیح دهید.

به طور کلی ترجمه قرآن در سطح جهانی به شیوه‌های گوناگون مانند تحت اللفظی، ترجمه علمی، ترجمه معانی و ترجمه آزاد انجام شده است. من شیوه ترجمه معانی را انتخاب کردم. دستور زبان عربی بسیار سنگین است و با زبان قزاقی شباهتی ندارد؛ به همین دلیل من ترجمه معانی را بهتر از ترجمه تحت اللفظی می‌پسندم. اما منابع مورد استفاده من در ترجمه عبارت بود از: قرآن کریم و تفسیر حاشیه‌ای آن، تفسیر جلالین، تفسیر ابن کثیر، الاتقان، نعمانی، ترجمه قرآن کریم به زبان ترکی (علی فکری، استانبول، ۱۹۸۶)، به زبان اُیغوری (محمد صالح، یکن ۱۹۸۶)، به زبان روسی (کراچکوفسکی، مسکو، ۱۹۷۵)، به زبان اُزبکی (طرازی، کراچی، ۱۹۷۵)، قصص الانبیاء، (۱۸۷۷)، نصیح البیان فی تفسیر القرآن (قازان، ۱۹۱۰)، تصحیح المسائل و مهمه الدلائل (قازان، ۱۸۸۵) و چندین فرهنگ لغت.

به نظر شما دشوارترین آیه یا سوره برای ترجمه کدام آیه یا سوره است؟

ج: سوره بقره از سوره‌های بسیار طولانی است و ترجمه آن سخت است، ولی مسائل مهم و مختلفی را دربر گرفته است. آیات ۱ تا ۶ سوره مرسلات، آیات ۱ تا ۶ سوره نازعات، آیات ۱ تا ۴ سوره اعلی، آیات ۱ تا ۴ سوره ماعون برای ترجمه تحت اللفظی سنگین است و تنها از طریق رساندن معانی می‌توان آنها را ترجمه کرد.

ویژگی ترجمه شما در چیست؟

سلاح ترجمه زبان است. مترجم باید در درجه اول برای رساندن مفاهیم در زبان مقصد به زبان مادری خود تسلط کافی داشته باشد. قرآن کریم مفاهیم بسیار عمیقی دارد و سبک و شیوه زبان قرآن نیز از ویژگیهای خاصی برخوردار است. من برای اینکه این ویژگیها را در زبان خود منعکس کنم، از بالاترین تواناییهای زبان قزاقی استفاده کرده‌ام و در موارد مناسب

از ضرب المثل‌های مختلف بهره برده و به طور کلی قواعد زبان قزاقی را در ترجمه رعایت نموده‌ام. دو ترجمه دیگر از قرآن کریم به زبان قزاقی در خارج از کشور قزاقستان انجام شده که به نظر من از ارزش خوبی برخوردارند و شما برای اینکه متوجه تفاوت آنها بشوید باید آنها را با هم مقایسه کنید.

چندمین ویرایش ترجمه شما به چاپ رسیده است؟

در آخرین تصحیح و ویرایش این ترجمه، تمامی اغلاط و اشتباهات اصلاح شده و با موافقت اداره دینی مسلمانان قزاقستان به عنوان هدیه ویژه از سوی رئیس جمهوری قزاقستان مجدداً چاپ و میان مردم به صورت رایگان توزیع گردیده است. تردیدی نیست که این اقدام مناسب از سوی ریاست محترم جمهوری به عنوان اولین گام در این راه، از اجر و پاداش فراوانی برخوردار خواهد بود.

